

XVIII. VIJEK ISTORIJE

ISTORIOGRAFIJA XIX VIJEKA

- PUT KA NAUCI/Obrise naučnosti koje su protivnici prosvjetiteljstva, **Gibon, Viko, Mozer**, dali istoriji krajem XVIII vijeka, bili su **polazište istoričarima XIX vijeka da istoriju utemelje kao nauku.**

"RASKID S PROŠLOŠĆU "

- Zapravo, XIX vijek je otpočeo raskidom sa prošlošću. Francuski historičar **Šarl Morale** to vrijeme opisao je riječima „ ***popucali su konopci, pa je sve pripremljeno za polazak nekamo.***“ Raskidajući vezu sa racionalističkim shvatanjem prosvjetitelja i sa njihovom teorijom o nepromjenljivosti ljudske prirode, u istoriji se pojavio novi smjer, ***istoricizam***, koji je spoznaju prošle stvarnosti pronalazio u kretanju i promjenljivosti pojava.

presudan uticaj je izvršila njemačka idealistička filozofija

Johann Gottfried Herder (1744-1803)

„Auch eine
Philosophie der
Geschichte zur
Bildung der
Menschheit“
(1774)

Frankfurt am Main 1967
(Suhrkamp)

On World
History
Johann Gottfried Herder

An Anthology
Hans Adler and Ernest A. Menze, Editors
Translated by Ernest A. Menze with Michael Palma

KANT

Immanuel Kant (1724-1804)

IMMANUEL KANT (1724-1804)

- ⊗ Born and raised in Prussia (N.E. Germany)
- ⊗ Grew up in poverty-stricken, but very religious Protestant family
- ⊗ Family were Pietists – believed in personal devotion and Bible reading
- ⊗ Lived near home all his life (never went beyond 100 km of his birthplace)
- ⊗ His life was all about routine – everything was nearly scheduled

HEGEL

POJEDINAC –KOLEKTIV

- Oспорavajući pojedinca, kao pokretača istorije, predstavnici idealističke filozofije su jedinku kao pokretača zamijenili kolektivom.
- Dok je *Herder*, osnivač filozofije istorije, zastupao gledište da **narod odnosno duh naroda pokreće istoriju**, *Immanuel Kant* je u državi vidio pokretača i osnovni predmet istorijskog istraživanja. Filozof *Fridrih Hegel* je kolektiv kao pokretač i **sadržaj istorije pronalazio u simbiozi države i naroda**, nazivajući ga *svetskim duhom*. Hegel je osporavao istorijski značaj onim narodima koji nijesu imali uočljivu ulogu u **razvoju države**. Zakonitost istorijskog procesa sagledavao je jedino u razvoju *duha*.

RAZDVAJANJE

- **Povezivanje filozofskog shvatanja prošlosti sa istraživačkim metodama istorijske nauke bio je prvi korak ka razdvajanju filozofije od istorije.** Upravo taj prvi korak učinio je filozof **Vilhelm Humbolt**. On je zahtijevao da se znanja do kojih se dođe analizom dokumenata, provedu kroz filozofske poglede, odnosno da se uspostavi veza između činjenice i ideje. U spoju činjenice i ideje Humbolt je vidio prevazilaženje pukog opisivanja događaja kao i praznog spekulisanja o istoriji. Spoznajni proces je sagledavao kroz tri faze:
  1. ***prikupaljanje materijala***
  2. ***njegovo kritičko istraživanje, sagledavanje i razvstavanje***
  3. ***pronalaženje istina uz pomoć ideja.***

ZAŠTO VIJEK ISTORIJE?

- Uočljiva **različitost ekonomske, društvene i političke misli u XIX vijeku**, usloвила je nastanak i razvoj većeg **broja novih idejnih projekata** koji su se granali u određene teorije, pravce i škole karakteristične za pojedine evropske prostore. Zato misao francuskog historičara **Šarl Olivijea Karbonela** da je **XIX vijek, vijek istorije ili pak vijek istorija** možda najkraće ali i najsadržanije **objašnjava stogodišnji period u kome se historijska nauka konstituisala u samostalnu naučnu disciplinu, definišući svoj predmet istraživanja, svoje metode i tehnike kao i svoju terminologiju**

Romantičarska historiografija.

- Romantičarski duh koji je ovladao Evropom poslije Francuske revolucije, pogodovao je razvoju historiografije. S jedne strane historiografija je služila težnjama građanskog društva za nacionalnim oslobođenjem i ujedinjenjem. Na drugoj strani pristalice očuvanja tradicije takođe, su u historiografiji nalazili sredstvo za očuvanje svojih ideja. Zajedničko im je bilo vaskrsavanje prošlosti, ali u različite svrhe. Odbacujući klasične racionalističke norme, jedni su u romantizmu vidjeli živost, slikovitost i maštu, drugi iracionalizam i mit.

romantizam u Njemačkoj,

- imao je obilježja *racionalnog romantizma* koji je predstavljao odbacivanje cjelokupnog misaonog sistema prosvjetitelja i bijeg u iracionalno zasnovan na kultu mita. **Ovaj pravac je glavnu pokretačku snagu istorije vidio u tradiciji narodnog života i njegovom kontinuitetu, dugotrajnom i postepenom kretanju, lišenom revolucionarnih promjena. Ovakvo poimanje istorije odgovaralo je valdajućim njemačkim krugovima, koji su u cilju održavanja svojih ideja otvarali univerzitetske katedre za istorijsku nauku. Činjenica je da su kritički i istraživački duh na ovim katedrama bili potiskivan u ime romantičarske slikovitosti, odnosno cjelokupne idealističke slike**

MIT ILI RAZUM ?

- Mit kao najveća vrijednost zamjenjuje kult razuma. Uzdiže se vlastita nacija, idealizuje njemačko-rimsko carstvo kao tobožnji predvodnik evropskih naroda, nestaje kritički duh.
- *Istorijska škola prava Fridriha Karla Savinjija* (1779-1861) poučava da pravni oblici nijesu djelo zakonodavca ***već duha naroda.***

Za razliku od njemačke historiografije s početka XIX vijeka koja je branila interese aristokratije, **francuska romantičarska historiografija** bila je usmjerena na afirmaciju građanske progresivne misli, iskazivane kroz liberalnu školu.

- Napustajući svetsku istoriju koja je bila predmet interesovanja prosvjetitelja, usmjerili su se na istoriju ustava, uzimajući kao uzor engleski parlament. Najznačajniji predstavnici ove historiografije bili su historičari **Ogisten Trier** (1795-1856) i **Fransoa Gizo** (1787-1874). Trier je plemićkoj reakciji suprotstavljao apologiju buržoazije. Smatrao je da je cilj historičara pripovijedanje. Njegova kritika izvora je bila vrlo skromna. Fransoa Gizo je za razliku od ostalih liberala izašao iz uske političke istorije nastojeći da sagleda sva društvena područja. Za Giza istorija je predstavljala analizu. Zaključke je donosio na osnovu prikupljenih brojnih pojedinosti koje je grupisao da bi od njih pokušao izvući opšte ideje. Međutim, romantizam u Francuskoj nije imao značajan uticaj na liberalne historičare.

FRANCUSKI ROMANTIZAM

- Jedini njegov pravi predstavnik bio je historičar-romantičar *Žil Mišle* (1798-1874). Stvarajući pod uticajem njemačkog romantizma i idealističke filozofije, **Mišle je smatrao da je spoljašnji svijet realizacija ideja**. Prihvatao je učenje o „**duhu naroda**.“ Pozitivna strana njegove romantičarske ideologije bila je u interesovanju za sva područja društvenog života kao i suprotstavljanju isključivo političkoj istoriji. Na drugoj strani, nepouzdanost Mišleove istorije uslovljena je njegovom ponesenošću maštom, koja je isključivala kritiku izvora.

VELIKA BRITANIJA –ROMANTIZAM

- Najpoznatiji vigoovski pisac istorijskih eseja o engleskoj istoriji, član parlamenta i visoki činovnik u vladi ***Tomas Babington Makolej*** (1800-1859), pisao je o rastu britanske moći , ekonomskom, naučnom i moralnom napretku, bogaćenju uz obaveznu sugestiju čitaocima da će *pravda* pobijediti.

Thomas Babington Macolej

(1800-1859),

ANTON GUSTAV JAKOBI, 1819 S. 1814

**POJMOVI
OGLEDI**

IZDAJE
BRATSKO TISKARSTVO

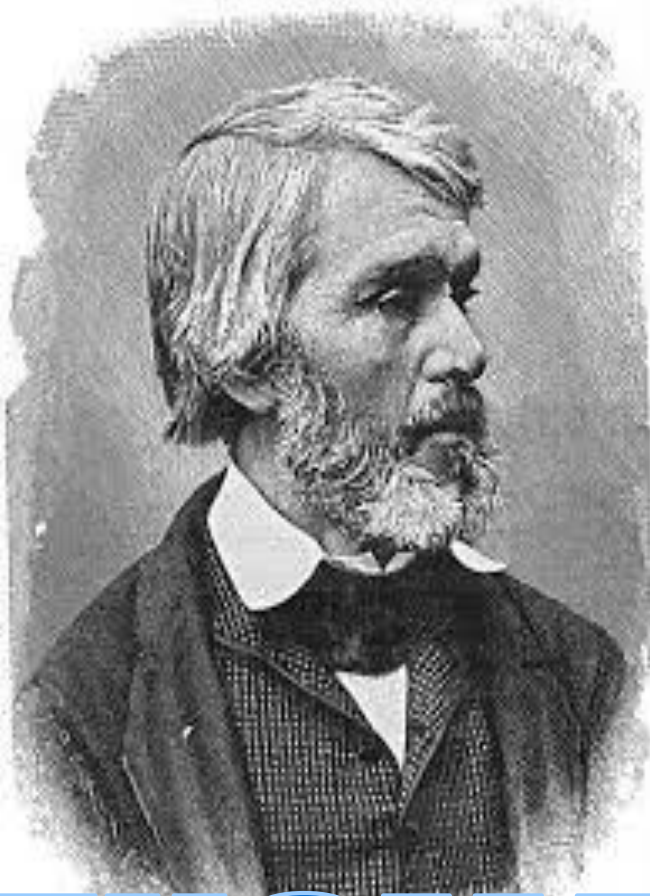
PRIMARNA ŠKOLA, BEOGRAD
BEOGRADSKI IZDAVAČKI
KUPON
BEOGRAD 1814

O HEROJIMA ISTORIJE

- ***Tomas Karlajl*** (1795- 1881) je najpoznatiji predstavnik britanske romantičarske historiografije koji se nadahnjivao njemačkim romantizmom i idealističkom filozofijom istorije. Istorija je za njega pozornica sukoba rulje s istaknutim pojedinacima-herojima. Istorija svijeta je za Karlajla biografija velikih ljudi. Svoje *heroje* ne slika na osnovu kritike izvora već na osnovu sopetvenog doživljaja njihovog života. Njegova predavanja *O herojima, poštovanju heroja i herojskom u istoriji* (1903), te djelo *Francuska revolucija* su najizrazitiji primjer navedenog shvatanja istorije.

Thomas Karlajl (1795- 1881)

THOMAS KARLAJL

Romantičarska historiografija XIX vijeka u Americi

- bavila se američkom tradicijom,
- kolonizacijom Amerike i
- njenom revolucijom . Poznati američki historičar romantizma bio je **Džordž Bankroft** (1800-1891) koji je istorju SAD-a vidio kao stalan napredak koji stvara sve veću slobodu

George Bancroft (1800-1891)

The Progress of Mankind (1854)

Transcendentalism: A literary and philosophical movement, associated with Ralph Waldo Emerson and Margaret Fuller, asserting the existence of an ideal spiritual reality that transcends the empirical and scientific and is knowable through intuition.

STUDIJE ISTORIJE NA OKSFORDU

- Ozbiljan studij istorije na Oxfordu vezuje se za **Vilijema Staba** (1825-1891) i njegovo postavljanje za profesora (1866). Naučna akribija je posebno izražena u njegovoj **Istoriji srednjovjekovne Engleske**, prvom djelu pisanom po načelima Rankeove škole.
- Proces naučnosti u istoriji u Velikoj Britaniji je znatno kasnio, posebno za onim u Njemačkoj. Prvi naučni časopis **English Historical Reviewa** pokrenut je 1886. sa zadatkom da postane organ koji bi pratio napredak profesionalne historiografije.